

Mera koll med tids- och planeringsstöd

Författare Birgitta Wennberg¹

Per Gustafsson², Anette Kjellberg³ och Gunnel Janeslätt⁴

¹StoCKK, Habilitering & Hälsa, SLSO, Stockholm och IKE/HU, Linköping, birgitta.wennberg@sll.se, birgitta.wennberg@liu.se, 08-12335143

²Avd f BUP/IKE/HU, Linköping, per.a.gustafsson.liu.se, 010-1035211

³ISV/HU Linköpings universitet, Norrköping, anette.kjellberg@liu.se, 011-363279

⁴Centrum för Klinisk Forskning i Dalarna, gunnel.janeslatt@ltdalarna.se, 018-6118804

Bakgrund

Barn och ungdomar med ADHD har svårigheter med tidsuppfattning och tidshantering i vardagen. Svårigheterna visar sig bland annat i problem med upplevels av tid, tidsplanering och att planera och utföra dagliga aktiviteter, hemma, i skolan och på fritiden. Ohälsa uppstår framför allt på grund av hinder i omgivningen som begränsar delaktighet och aktivitet. Exempel på hinder är bristande tillgång till hjälpmedel och omgivningens kunskap och attityder. Föräldrar till barn med ADHD skattar barnets hälsa och livskvalité lägre jämfört med föräldrar till barn utan funktionsnedsättning. Tidshjälpmedel kan öka tidsuppfattning och tidshantering hos barn med funktionsnedsättning och träning av tidshantering kan vara effektiv för barn med ADHD. Barn och ungdomar med ADHD får dock idag endast i liten omfattning tillgång till tids- och planeringshjälpmedel och än mindre träning av tidshantering. Det finns få systematiska studier om stöd för tidsuppfattning och tidshantering för barn och ungdomar med ADHD i Sverige.

Syfte

Utveckla och pröva intervention med tids- och planeringsstöd för ökat vardagsfungerande, delaktighet och upplevd hälsa för barn och ungdomar med ADHD.

Metod

Randomiserad kontrollstudie där 80 barn och ungdomar (40 i interventionsgrupp + 40 i kontrollgrupp) 9-15 år, beräknas delta. Intervention bestående av: utbildning till föräldrar och coacher; träning av tidshantering med stöd av coach samt kompensatoriska åtgärder, inklusive förskrivning av tidshjälpmedel, av arbetsterapeut. Mätningar av vardagsfungerande relaterat till tidshantering, autonomi, tidsuppfattning och upplevd hälsa före och efter intervention.

Resultat:

En pilotstudie med 13 barn har gjorts som visar försiktigt lovande resultat på ökat vardagsfungerande och hälsa när barnen själva och deras föräldrar får skatta detta.

Studien pågår och vid konferensen kommer studieupplägg och preliminära resultat i förhållande till hälsa presenteras.

Slutsats

Projektet beräknas bidra till stöd för ökad användning av icke-farmakologiska interventionsmetoder och kunskapsutveckling inom området vardagsfungerande och hälsa för barn och ungdomar med ADHD som har svårigheter med tidshantering.

Dag 1 : Koll på vardagen

**Tid-S,
ett självskattningsformulär
för barn med nedsatt förmåga till tidshantering i vardagen.**

Gunnel Janeslätt¹
Annika Sköld¹

¹ Centrum för Klinisk Forskning (CKF), Falun, gunnel.janeslatt@ltdalarna.se, +462318358

Bakgrund

Barn och ungdomar som har svårt att hantera tid i vardagen kan få hjälp bl.a. i form av tekniska hjälpmedel. Personens egen upplevelse av eventuella svårigheter är utgångspunkt för behandling. För att kartlägga personens egen upplevelse har ett självskattningsformulär utvecklats: Tid-S.

Syfte

1/ att beskriva validitet för Tid-S för barn 10-17 år med diagnos ADHD, Autism, CP och mild intellektuell funktionsnedsättning.

2/ att undersöka korrelationen mellan Daily Time Management (DTM) och Time-Processing Ability (TPA) för samma grupp.

Metod

Datainsamling

Självskattningsformuläret Tid-S användes för datainsamling av DTM. Bedömningsinstrumentet Ka-Tid användes för bedömning av TPA.

Deltagare

Ett konsekutivt urval resulterade i 86 barn.

Inklusionskriterier:

- Primär diagnos ADHD, Autism, CP och mild intellektuell funktionsnedsättning.
- Ålder 10-17
- Indikationer på problem med tidshantering i vardagen

Analys

Data analyserades med Rasch analys och korrelationsanalys

Resultat

DTM

Rasch analysen visade att alla items passade in i modellen med en hög Person reliability (.82) och med möjlighet att dela in personer i 3 grupper. Personernas förmåga låg nära men något över svårigheten hos items. Grupperna Autism och ADHD uppvisade lägst nivå (measure .05 och .15) och CP högst (.80). Åldersgruppernas nivå ökade inte enhetligt med ålder. Hierarkin av items visade att det oftast utförda itemet var "Jag kommer in i tid efter rast/lunch" och mest sällan "Jag håller själv reda på vad som ska hända inom närmsta månaden".

TPA

KaTid Raw score för hela gruppen var 43.4, min 18 max 60. Gruppen med intellektuell funktionsnedsättning visade lägst poäng (38.3) och CP högst (46.8) Åldersgruppernas nivå

Dag 1 : Koll på vardagen

ökade inte enhetligt med ålder. Flickor hade ett något högre medelvärde (45.06) än pojkar (42.39)

Korrelation

Ingen signifikant korrelation mellan TPA and DTM.

Slutsats

Raschanalysen visar på god validitet för Tid-S, korrelationsanalys med data från KaTid och Tid-S bekräftar att dessa mäter olika saker vilket stärker validiteten.

Dag 1 : Koll på vardagen

Självskattad förmåga att hantera tid i vardagen; normativa värden för Tid-S för barn 10-12 år.

Annika Sköld¹
Gunnel Janeslätt²

¹ Centrum för Klinisk Forskning (CKF), Falun,
annika@skold.pp.se, 070-6035159

²Centrum för Klinisk Forskning (CKF), Falun, gunnel.janeslatt@ltdalarna.se, 023-18358

Bakgrund

Barn och ungdomar som har svårt att hantera tid i vardagen kan få hjälp bl.a. i form av tekniska hjälpmedel. Personens egen upplevelse av eventuella svårigheter är utgångspunkt för behandling. För att kartlägga personens egen upplevelse har ett självskattningsformulär utvecklats: Tid-S. Instrumentet visar på god validitet. För att göra jämförelser med typisk utveckling behövs normativa värden.

Syfte

att beskriva hur barn med typisk utveckling, 10-12 år, skattar sin förmåga att hantera tid i vardagen.

Metod

Datainsamling

Självskattningsformuläret Tid-S användes för datainsamling.

Deltagare

Data från 262 barn insamlades via enkäter som distribuerades via skolor inom två olika kommuner.

Inklusionskriterium: Ålder 10-12

Exklusionskriterium: Barn vars föräldrar markerat på medföljande blankett att barnet har en diagnos som kan påverka förmåga till tidshantering i vardagen.

Analys

Skillnader mellan åldersgrupper (årsvis) och kön analyserades utifrån medelvärde, standardavvikelse och spridning.

Resultat

Den statistiska analysen visar att barn med typisk utveckling i åldrarna 10-12 år skattar att de har god förmåga att självständigt hanterat tid i vardagen. Enskilda individer skattar dock sin förmåga lågt.

Slutsats

Resultatet av studien gör det möjligt att jämföra individens resultat på Tid-S med normativa värden. En viktig fråga för fortsatta studier är hur man kan upptäcka och stödja barn som inte har en diagnos men som har problem med tidshantering.

Applikation för en enklare vardag – ett utvecklingsprojekt tillsammans med unga vuxna med ryggmärgsbråck

Eva Arnemo ^{1,*}, Helene Lidström ^{2,3}

¹Habiliteringen för barn och vuxna med rörelsehinder, Hälsa och habilitering,

²Institutionen för kvinnors och barns hälsa, Uppsala universitet, Uppsala,

³Institutionen för samhälls- och välfärdsstudier, Linköpings universitet, Norrköping, Sverige

Bakgrund: Övergången från ungdom till vuxen kan vara en kritisk period i livet för unga med funktionsnedsättning, t.ex. för unga vuxna med ryggmärgsbråck. Som vuxen ansvarar man för hem, utbildning/arbete och sociala kontakter, liksom att sköta sin personliga vård med tillhörande medicinsk omsorg. Många har dessutom en mångfald av åtgärder och kontakter som komplicerar vardagen för unga vuxna med kognitiva svårigheter. Applikationer i mobiltelefoner som teknikstöd har en potential att underlätta aktiviteter i vardagen. För en del personer med kognitiva svårigheter, till exempel de med ryggmärgsbråck, är inte applikationer alltid till nytta. Detta på grund av att design och funktioner inte är utvecklade utifrån deras behov, vilket kan begränsa möjligheterna att vara delaktig i vardagens aktiviteter.

Syfte: Att undersöka behov av stöd hos unga vuxna med ryggmärgsbråck och beskriva utformning av design och funktion i en applikation till smartphone utifrån deras erfarenheter av aktivitetsbegränsningar i vardagen

Metod: En kvalitativ metod, Participatory Action Research användes för att i samarbete med fem personer (17- 24 år) med ryggmärgsbråck utveckla en applikation. Datainsamlingen inleddes med semistrukturerad individuell intervju med bedömningsinstrumentet Canadian Occupational Performance Measure (COPM). Därefter genomfördes fokusgruppsintervju vid fyra tillfällen parallellt med utvecklingen av applikationen. Analys av data har skett i flera steg. Resultatet från COPM-intervjuerna utgjorde en grund inför fokusgruppsintervjuerna som analyserats genom kvalitativ innehållsanalys.

Preliminärt resultat: Deltagarna var väl medvetna om sina svårigheter och hur det påverkade deras vardag. Utifrån sina erfarenheter framförde deltagarna nya förslag till funktioner och design i applikationsprototypen. För att lättare kunna navigera mellan funktionerna var deltagarna t.ex. överens om att det är enklare med gester än med knapptryck.

Slutsats: Unga vuxna med ryggmärgsbråck har egna erfarenheter av aktivitetsbegränsningar i vardagen som är av stor betydelse i utvecklingen av applikation till smartphones. Applikation är ett teknikstöd som kan ge unga vuxna med ryggmärgsbråck en ökad möjlighet till delaktighet i vardagen.

Metoder för Kognitivt stöd

Linda Sjödin¹, Margret Buchholz², Gunilla Forsmark³, Anneli Hård⁴ Christina Jacobsson⁵ David Meden⁶ Birgitta Wennberg⁷, Gunnel Janeslätt⁸

¹leg arbetsterapeut, Barn - och ungdomshabiliteringen, Kronoberg, lindasjodin@icloud.com, 0708-800730

²leg arbetsterapeut, DART, Sahlgrenska Universitetssjukhuset, Göteborg, ³leg arbetsterapeut, Handikappcentrum, Västmanland

⁴ specialpedagog, Barn- och ungdomshab., Skåne

⁵leg psykolog, BarnReHab, Barn- och ungdomshabiliteringen, Skåne

⁶ leg psykolog, Vuxenhabiliteringen, Skåne

⁷leg arbetsterapeut, StoCKK - StockholmCenter för Kommunikativt och Kognitivt stöd, Habilitering & Hälsa, Stockholm

⁸ Med. dr., leg arbetsterapeut, Habiliteringen i Dalarna och associerad till IFV, funktionshinder och habilitering, Uppsala Universitet

Habiliteringschefernas förening gav i uppdrag att granska metoder för kognitivt stöd. Syftet med arbetet var att göra en litteratursökning över internationell forskning, kritiskt granska denna och på ett systematiskt sätt sammanställa och tillgängliggöra vetenskapligt underlag för metoder för kognitivt stöd som ges av Barn - och vuxen habiliteringsverksamheter i Sverige. En utvald grupp med 8 medarbetare har under åren dec 2011 - 1 juli 2013 gjort systematiska datasökningar på sammanlagt 22 frågeställningar. Det resulterade i att 248 artiklar relevansbedömdes, därefter granskades och kvalitetsbedömts ungefär hälften. Sammanlagt 110 av dessa artiklar, varav 32 översikter, har evidensgraderats.

Resultatet visar att många metoder har stark evidens för effektivitet såsom; tekniska produkter och hjälpmedel i form av påminnelser som stöd för tidsplanering i dagliga rutiner och som stöd för organisation och planering, viss minnesträning, samt träning av sociala färdigheter för personer med AST. Sociala berättelser har starkt vetenskapligt stöd för att det kan vara mycket effektivt för vissa personer.

Metoder som har måttligt stark evidens är bland annat; Bilder som stöd i vardagen för delaktighet, autonomi samt för att minska problemskapande beteende, stöd för orientering till tid och plats samt träning av sociala färdigheter för personer med utvecklingsstörning. Metoder som har begränsat -måttligt stark evidens är Talking mats/samtalsmatta och datoriserad uppmärksamhetsträning för barn med ADHD. Några metoder som bygger på klinisk erfarenhet där det är brist på vetenskapligt underlag är tyngdtäcke, stöd för upplevelse av tid samt uppmärksamhetsträning. Slutsatsen är att metoder för kognitivt stöd utvecklas i snabb takt vilket ställer stora krav på den personal som ska känna till metoder, nya produkter och funktioner i produkter, utforma anpassningar och inträning. Det är dock avgörande för att personer med kognitiva funktionsnedsättningar ska få tillgång till och kunna dra nytta av de möjligheter till autonomi och delaktighet som kognitivt stöd kan erbjuda.

Kognition hos barn, ungdomar och vuxna med ryggmärgsbråck och konsekvenser av kognitiva svårigheter i dagligt liv - en kunskapsöversikt

Författare 1 Barbro Lindquist, Med dr, psykolog, specialist i neuropsykologi,
2 Helén Jacobsson, MSC, arbetsterapeut, specialist i arbetsterapi, rehabilitering och handikappomsorg
3 Marie Peny-Dahlstrand, Med dr, arbetsterapeut, specialist i arbetsterapi, rehabilitering och handikappomsorg
4 Margaretha Strinnholm, psykolog, specialist i neuropsykologi

1 Rehabiliteringen, Halmstad, barbro.lindquist@regionhalland.se, 035-13 41 88

2 Rehabiliteringen, Borlänge, helen.jacobsson@ltdalarna.se, 0243-49 78 14

3 Regionrehabiliteringen Drottning Silvias BuS Göteborg, marie.peny-dahlstrand@vgregion.se, 031-343 76 02

4 Folke Bernadotte regionrehabilitering, margareta.strinnholm@akademiska.se, 018-611 77 68

Bakgrund Antalet barn som föds med ryggmärgsbråck har minskat kraftigt i Sverige, 10-15 per år jämfört med 80-100 för 30-40 år sedan. Cirka hälften av de drygt 800 med ryggmärgsbråck i Sverige är nu 20 år eller äldre. Det är angeläget att bevara och sprida kunskap om funktionshindret och dess konsekvenser så att insatserna från Rehabiliteringsteamerna blir optimala, inte minst med tanke på de unga vuxna och vuxna. Sveriges Rehabiliteringschefers förening har därför gett författarna uppdraget att skriva en kunskapsöversikt.

Syfte Att genom en systematisk evidensgradering av aktuell forskning beskriva kognitiva karakteristika hos barn, ungdomar och vuxna med ryggmärgsbråck, konsekvenser för utveckling, inläring, processfärdigheter och praktiska vardagsfunktioner.

Metod Sökning och evidensgradering av artiklar i databaser. 73 artiklar uppfyllde kvalitetskriterierna och utgör bas för rapporten.

Resultat Cirka 70% har begåvning inom normalområdet mätt med test. Perceptionsproblem, uppmärksamhetsproblem och minnessvårigheter samt svårigheter att planera är mycket vanligt. Specifika tillgångar och svårigheter beskrivs inom områdena språk, perception och minne. Svårigheterna kvarstår i vuxen ålder. Speciellt den nedsatta planeringsförmågan är ofta den enskilda faktorn som mest påverkar självständighet i dagligt liv. De kognitiva svårigheterna är således mer hindrande i dagligt liv än de motoriska nedsättningarna.

Slutsats Barn, ungdomar och vuxna med ryggmärgsbråck kräver god kunskap om kognitiva förutsättningar för rätt bemötande. De har hela livet stora behov av rehabiliteringsteamens insatser i förskola, skola och hemma och inför arbetslivet samt anpassade hjälpmedel för maximal självständighet och delaktighet. Många behöver kontinuerligt stöd av en person eller mentor.